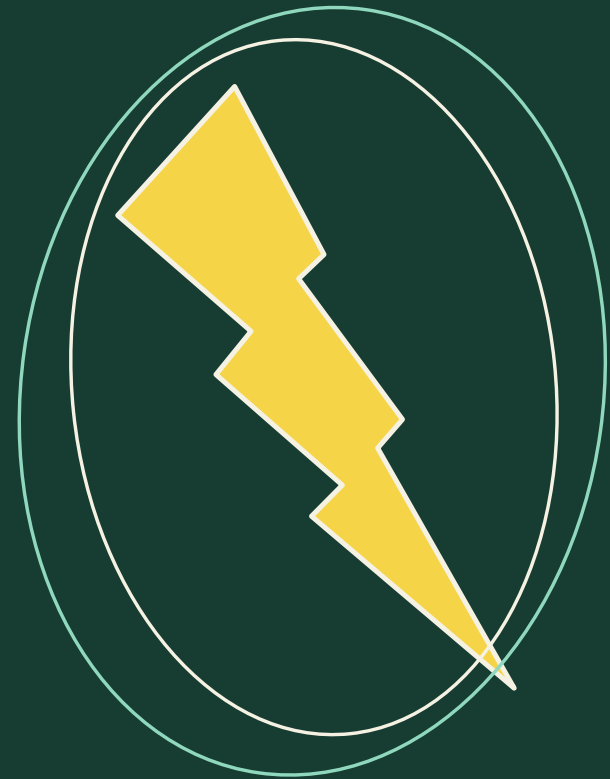

ΦΥΣΙΚΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Συντάκτρια: Νίκη Μαργαρίτη

ΜΑΘΗΜΑ ΦΥΣΙΚΗΣ κεφάλαιο 1.

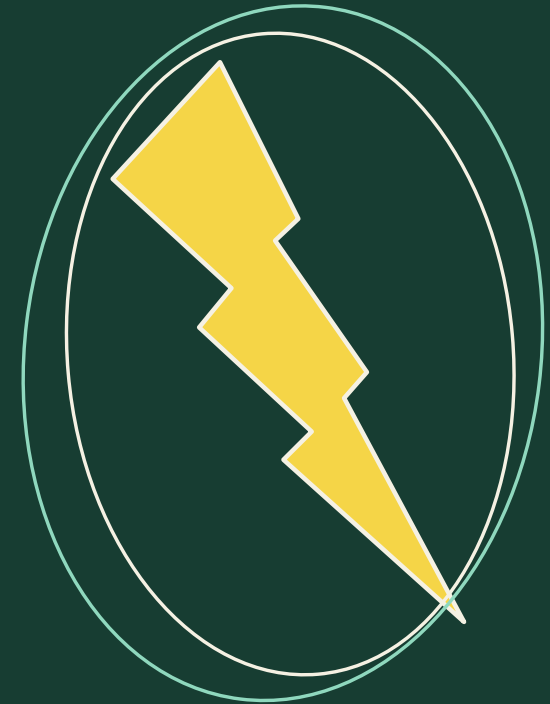
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΟΡΤΙΟ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
(1.1-1.3)

ΣΥΝΤΑΚΤΡΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ

Νίκη Μαργαρίτη

Η σπίθα της ανακάλυψης

3

Από την αρχαιότητα, οι άνθρωποι παρατήρησαν ότι το ήλεκτρο, όταν τριβόταν, μπορούσε να έλκει ελαφρά αντικείμενα.

Αυτή η απλή παρατήρηση αποτέλεσε την αρχή της μελέτης των ηλεκτρικών φαινομένων.

τριβή → ηλεκτρική έλξη

Το ήλεκτρο και ο Θαλής ο Μιλήσιος

4

ΗΛΕΚΤΡΟΝ

Οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν το κεχριμπάρι «ήλεκτρον».

Η παράδοση συνδέει τον Θαλή τον Μιλήσιο με την παρατήρηση ότι, όταν το ήλεκτρο τρίβεται με ύφασμα, μπορεί να έλκει ελαφρά αντικείμενα.

παρατήρηση → ερώτημα → φυσική
εξήγηση

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Μια πρώιμη παρατήρηση ηλεκτρικής έλξης

Ο πρώτος συστηματικός ερευνητής

5

Ο Γουίλιαμ Γκίλμπερτ μελέτησε τον ηλεκτρισμό πειραματικά και βοήθησε να ξεχωρίσουν τα ηλεκτρικά φαινόμενα από άλλα φυσικά φαινόμενα.

ΓΟΥΙΛΙΑΜ ΓΚΙΛΜΠΕΡΤ

η παρατήρηση γίνεται συστηματικό πείραμα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Τα φαινόμενα καταγράφονται.

ΠΕΙΡΑΜΑ

Η μελέτη γίνεται ελεγχόμενα.

ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Ο ηλεκτρισμός ξεχωρίζει από άλλα φαινόμενα.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Αρχίζει η συστηματική έρευνα.

Ο ηλεκτρισμός γίνεται αντικείμενο επιστημονικής έρευνας.

Όταν η τριβή δημιουργεί δράση

6

ΜΙΚΡΟ ΠΕΙΡΑΜΑ

Όταν τρίβουμε έναν πλαστικό χάρακα σε ύφασμα ή χαρτί, ο χάρακας μπορεί να έλξει μικρά χαρτάκια.

Τότε λέμε ότι το σώμα έχει ηλεκτριστεί.

1 ΤΡΙΒΗ

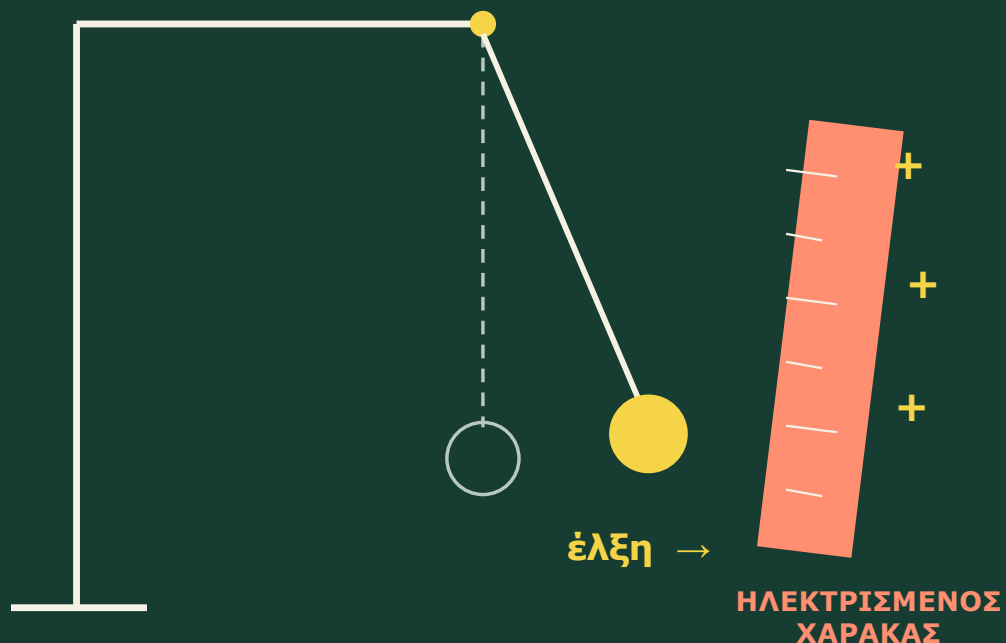
2 ΕΛΞΗ

3 ΗΛΕΚΤΡΙΣΗ

Το πείραμα που αποκαλύπτει το φορτίο

07

ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΕΚΚΡΕΜΕΣ

ΑΠΛΟΣ ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ

Το ηλεκτρικό εκκρεμές μάς βοηθά να διαπιστώσουμε αν ένα σώμα είναι ηλεκτρισμένο.

Αν το ελαφρύ μπαλάκι κινηθεί προς το σώμα, υπάρχει ηλεκτρική αλληλεπίδραση.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ → ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΦΟΡΤΙΟΥ

Δύναμη χωρίς άγγιγμα

8

**Η ηλεκτρική δύναμη
μπορεί να δρα από
απόσταση.**

Ένα ηλεκτρισμένο σώμα μπορεί να προκαλέσει κίνηση χωρίς να αγγίξει το άλλο σώμα.

**Η δύναμη δεν χρειάζεται
επαφή.**

Ηλεκτρισμός ή μαγνητισμός;

9

Οι ηλεκτρικές και οι μαγνητικές δυνάμεις μοιάζουν επειδή μπορούν να δράσουν από απόσταση, όμως δεν ασκούνται στα ίδια σώματα και δεν έχουν την ίδια αιτία.

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ	ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ
Ασκείται σε ηλεκτρικά φορτισμένα σώματα.	Ασκείται σε μαγνήτες και μαγνητικά υλικά.
Αιτία: το ηλεκτρικό φορτίο.	Αιτία: οι μαγνητικές ιδιότητες.
Μπορεί να προκαλέσει έλξη ή άπωση.	Μπορεί να προκαλέσει έλξη ή άπωση.

ΚΟΙΝΟ: και οι δύο μπορούν να δράσουν από απόσταση.
Δεν είναι όμως η ίδια δύναμη.

Έλξη ή άπωση;

10

Τα φορτισμένα σώματα μπορεί να έλκονται ή να απωθούνται. Η συμπεριφορά τους εξαρτάται από το είδος του ηλεκτρικού φορτίου που έχουν.

ΕΛΞΗ

αντίθετα φορτία

ΑΠΩΣΗ

όμοια φορτία

Το είδος του φορτίου καθορίζει αν τα σώματα έλκονται ή απωθούνται.

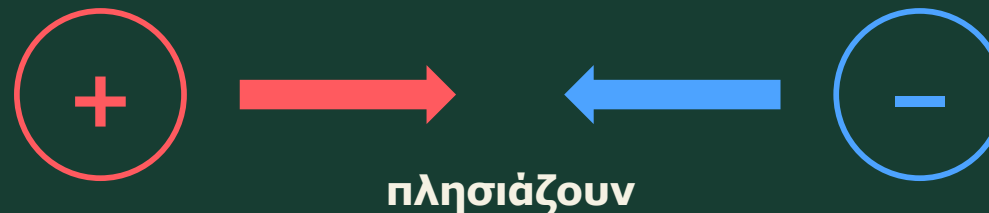
Τα δύο «πρόσωπα» του φορτίου

11

Υπάρχουν δύο είδη ηλεκτρικού φορτίου: θετικό (+) και αρνητικό (-). Τα όμοια φορτία απωθούνται, ενώ τα αντίθετα φορτία έλκονται.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ → ΕΛΞΗ

θετικό + αρνητικό

ΟΜΟΙΑ → ΑΠΩΣΗ

δύο θετικά φορτία

Κόκκινο: θετικό (+) · Μπλε: αρνητικό (-)

Γυαλί και πλαστικό: έλξη ή άπωση;

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

Αλληλεπίδραση φορτισμένων ράβδων

Υλικό φορτισμένης ράβδου	Γυαλί	Πλαστικό
Γυαλί (+) που τρίφτηκε σε μετάξι	άπωση	έλξη
Πλαστικό (-) που τρίφτηκε σε μαλλί	έλξη	άπωση

Όμοια υλικά → άπωση • διαφορετικά υλικά → έλξη

Το φορτίο ως φυσικό μέγεθος

13

Το ηλεκτρικό φορτίο είναι μια ιδιότητα της ύλης που εξηγεί τις ηλεκτρικές αλληλεπιδράσεις. Συμβολίζεται συνήθως με q ή Q .

Η ύλη αποτελείται από σωματίδια

κόκκινο: θετικό (+)   μπλε: αρνητικό (-)

ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ

q ή Q

Το φορτίο καθορίζει πώς αλληλεπιδρούν τα ηλεκτρισμένα σώματα.

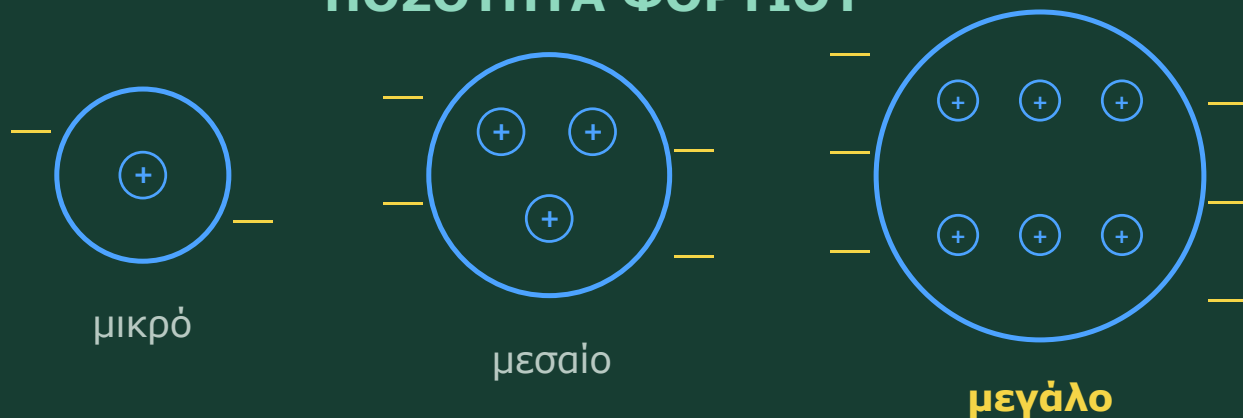
Το φορτίο είναι το «κλειδί» των ηλεκτρικών αλληλεπιδράσεων.

Πώς μετράμε το φορτίο;

14

Όσο μεγαλύτερο είναι το ηλεκτρικό φορτίο ενός σώματος, τόσο ισχυρότερη μπορεί να είναι η ηλεκτρική του δράση. Η μονάδα μέτρησης είναι το Κουλόμπ (C).

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΟΡΤΙΟΥ

ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

Κουλόμπ

C

φορτίο q σε Κουλόμπ

περισσότερο φορτίο → ισχυρότερη ηλεκτρική δράση

Η μέτρηση μάς επιτρέπει να συγκρίνουμε φορτία επιστημονικά.

Μικρές μονάδες, μεγάλη σημασία

15

Το 1 C είναι πολύ μεγάλη ποσότητα φορτίου, γι' αυτό συχνά χρησιμοποιούμε μικρότερες μονάδες, όπως το μC και το nC .

ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ

1 C $\longrightarrow$ **μC** $\longrightarrow$ **nC**

πολύ μεγάλη
ποσότητα

μικροκουλόμπ

νανοκουλόμπ

οι μικρές μονάδες είναι πιο πρακτικές

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΟΝΑΔΩΝ

$$1 \mu\text{C} = 10^{-6} \text{ C}$$

$$1 \text{ nC} = 10^{-9} \text{ C}$$

αρνητικός εκθέτης $\rightarrow$ πολύ μικρότερο
από 1 C

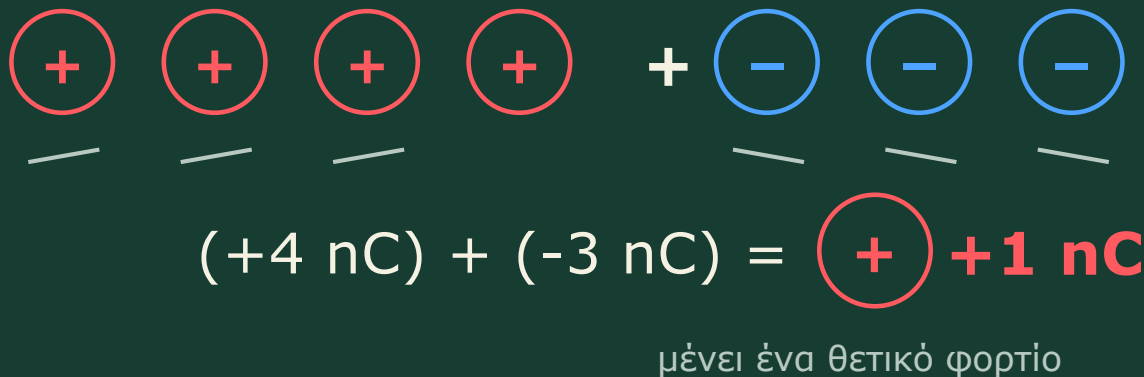
Μικρότερη μονάδα σημαίνει ευκολότερη σύγκριση μικρών φορτίων.

Αρχή διατήρησης του φορτίου

16

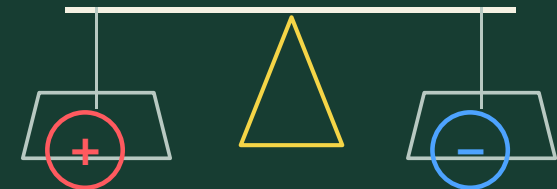
Το ολικό φορτίο είναι το άθροισμα των επιμέρους φορτίων. Για παράδειγμα, $(+4 \text{ nC}) + (-3 \text{ nC}) = +1 \text{ nC}$. Αν το συνολικό φορτίο είναι μηδέν, το σώμα είναι ηλεκτρικά ουδέτερο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΦΟΡΤΙΑ ΑΛΛΗΛΟΑΝΑΙΡΟΥΝΤΑΙ

$$(+4 \text{ nC}) + (-3 \text{ nC}) = \textcircled{+} +1 \text{ nC}$$

μένει ένα θετικό φορτίο

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΟ

$$(+3 \text{ nC}) + (-3 \text{ nC}) = 0$$

ίσα αντίθετα φορτία → ολικό φορτίο μηδέν

Ολικό φορτίο = θετικά φορτία + αρνητικά φορτία

Ηλεκτρικές δυνάμεις στην πράξη

Μια ευαίσθητη τεχνική λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων αξιοποιεί την έλξη ανόμοιων φορτίων: αρνητικά σωματίδια προσκολλώνται στις θετικά φορτισμένες πρωτεΐνες του δακτύλου.

ΑΦΗ

θετικές πρωτεΐνες

μένουν στο χαρτονόμισμα

ΣΩΜΑΤΙΔΙΑ

αρνητικά φορτισμένα

έλκονται από τα θετικά

ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ

γίνεται ορατό

χάρη στην ηλεκτρική έλξη

Η ΑΡΧΗ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

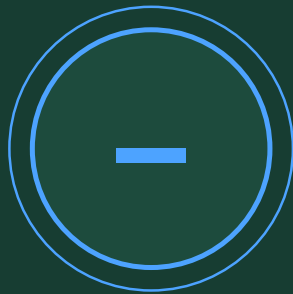
τα αντίθετα φορτία έλκονται

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

ανίχνευση δακτυλικών
αποτυπωμάτων

Όταν το φορτίο περνά στον αέρα

Οι σπινθήρες εμφανίζονται όταν φορτίο μεταφέρεται από ένα σώμα σε άλλο μέσω του αέρα. Ακόμη και φορτίο μικρότερο από $1 \mu\text{C}$ αρκεί για ορατό σπινθήρα.

ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ

περίσσεια ηλεκτρονίων

δίνει φορτίο στον αέρα

ΘΕΤΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ

έλλειμμα ηλεκτρονίων

δέχεται το φορτίο

ΣΠΙΝΘΗΡΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΣΦΑΙΡΕΣ

λιγότερο από $1 \mu\text{C}$ αρκεί για ορατό σπινθήρα

Ο σπινθήρας στην καθημερινή ζωή

Ο σπινθήρας είναι σημάδι ξαφνικής μεταφοράς φορτίου μέσω του αέρα. Τα μικρά ηλεκτρικά «τινάγματα» της καθημερινότητας είναι ακριβώς το ίδιο φαινόμενο σε μικρή κλίμακα.

ΠΟΜΟΛΟ

τίναγμα στο χέρι

μετά από βάδισμα σε χαλί

ΡΟΥΧΑ

τρίξιμο και σπίθες

όταν τα βγάζουμε στο σκοτάδι

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

τίναγμα στην πόρτα

καθώς κατεβαίνουμε

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ

ξαφνική μεταφορά φορτίου μέσω του αέρα

ΓΙΑΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ

το σώμα έχει φορτιστεί με τριβή

Η δομή του ατόμου

Τα υλικά σώματα αποτελούνται από άτομα. Κάθε άτομο έχει έναν πυρήνα, γύρω από τον οποίο κινούνται ηλεκτρόνια.

ΠΥΡΗΝΑΣ

Ο πυρήνας έχει θετικό φορτίο.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ

Κινούνται γύρω από τον πυρήνα και έχουν αρνητικό φορτίο.

Θετικός πυρήνας • αρνητικά ηλεκτρόνια

Απλό μοντέλο για να ξεχωρίζουμε τα φορτισμένα μέρη του ατόμου

Τα σωματίδια του ατόμου

Ο πυρήνας αποτελείται από πρωτόνια και νετρόνια. Τα πρωτόνια έχουν θετικό φορτίο, τα νετρόνια δεν έχουν φορτίο, ενώ τα ηλεκτρόνια έχουν αρνητικό φορτίο.

ΠΡΩΤΟΝΙΟ

θετικό φορτίο (+)

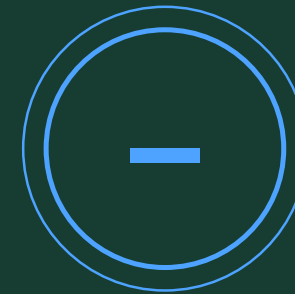
βρίσκεται στον πυρήνα

ΝΕΤΡΟΝΙΟ

χωρίς φορτίο (0)

βρίσκεται στον πυρήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΟ

αρνητικό φορτίο

(-)
κινείται γύρω από τον πυρήνα

ΦΟΡΤΙΣΜΕΝΑ ΣΩΜΑΤΙΔΙΑ

πρωτόνιο (+) • ηλεκτρόνιο (-)

ΟΥΔΕΤΕΡΟ ΣΩΜΑΤΙΔΙΟ

νετρόνιο (0)

Ίσα και αντίθετα φορτία

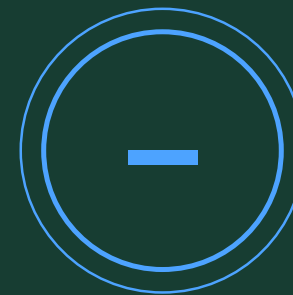
Το πρωτόνιο και το ηλεκτρόνιο έχουν φορτία ίσου μεγέθους αλλά αντίθετου είδους:
 $+1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$ και $-1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$.

ΠΡΩΤΟΝΙΟ

$+1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$

θετικό φορτίο (+)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΟ

$-1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$

αρνητικό φορτίο (-)

ΙΣΟ ΜΕΓΕΘΟΣ · ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΕΙΔΟΣ

ίδια τιμή φορτίου, διαφορετικό πρόσημο

Ηλεκτρική ουδετερότητα και ιόντα

Σε ένα ουδέτερο άτομο ο αριθμός των πρωτονίων είναι ίσος με τον αριθμό των ηλεκτρονίων. Αν το άτομο χάσει ή πάρει ηλεκτρόνια, γίνεται ιόν.

ΟΥΔΕΤΕΡΟ ΑΤΟΜΟ

πρωτόνια = ηλεκτρόνια

συνολικό φορτίο μηδέν

ΘΕΤΙΚΟ ΙΟΝ

έχασε ένα ηλεκτρόνιο

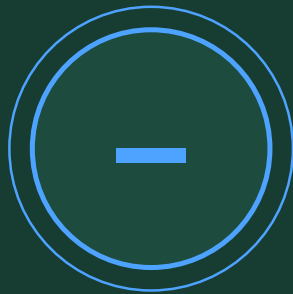
πρωτόνια > ηλεκτρόνια

ΑΠΩΛΕΙΑ Ή ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΩΝ

το άτομο παύει να είναι ουδέτερο και γίνεται ιόν

Η φόρτιση ξεκινά από τα ηλεκτρόνια

Τα σώματα αποτελούνται από άτομα που συνήθως είναι ηλεκτρικά ουδέτερα. Ένα σώμα αποκτά φορτίο όταν προσλάβει ή αποβάλει ηλεκτρόνια.

ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΕΙ e^-

φορτίζεται αρνητικά

περίσσεια ηλεκτρονίων

ΑΠΟΒΑΛΛΕΙ e^-

φορτίζεται θετικά

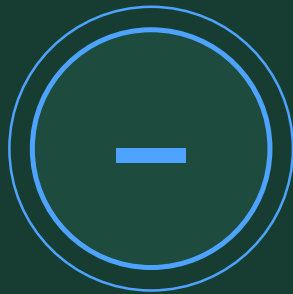
έλλειμμα ηλεκτρονίων

ΤΟ ΦΟΡΤΙΟ ΔΕΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΜΗΔΕΝ

αλλάζει μόνο η ισορροπία των ηλεκτρονίων

Πλεόνασμα ή έλλειμμα ηλεκτρονίων

Σώμα που προσλαμβάνει ηλεκτρόνια αποκτά αρνητικό φορτίο. Σώμα που αποβάλλει ηλεκτρόνια αποκτά θετικό φορτίο, γιατί υπερिशχύει το φορτίο των πρωτονίων.

ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ e^-

αρνητικά φορτισμένο σώμα

περισσότερα ηλεκτρόνια
από πρωτόνια

ΕΛΛΕΙΜΜΑ e^-

θετικά φορτισμένο σώμα

λιγότερα ηλεκτρόνια από
πρωτόνια

ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ ΤΟ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ

αρνητικό = περίσσεια · θετικό = έλλειμμα

Ενέργεια και μεταφορά ηλεκτρονίων

Η απόσπαση ηλεκτρονίων απαιτεί ενέργεια, ώστε να ξεπεραστεί η έλξη των πυρήνων.
Η ενέργεια μπορεί να δοθεί με τριβή, ακτινοβολία ή άλλους τρόπους.

ΤΡΙΒΗ

τρίψιμο με ύφασμα

ράβδος και ύφασμα

ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ

ενέργεια από φως

π.χ. υπεριώδες φως

ΕΠΑΦΗ

θέρμανση ή επαφή

μετακίνηση ηλεκτρονίων

ΓΙΑΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

τα ηλεκτρόνια έλκονται από τον πυρήνα

ΤΙ ΠΕΤΥΧΑΙΝΟΥΜΕ

μεταφορά ηλεκτρονίων

Τα πρωτόνια μένουν στον πυρήνα

Η φόρτιση των σωμάτων γίνεται κυρίως με μεταφορά ηλεκτρονίων. Τα πρωτόνια δεν μετακινούνται εύκολα, γιατί έχουν μεγαλύτερη μάζα και είναι δεμένα στον πυρήνα.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ

μετακινούνται εύκολα

μικρή μάζα, εξωτερικές
στιβάδες

ΠΡΩΤΟΝΙΑ

μένουν στον πυρήνα

μεγάλη μάζα, ισχυρή
συγκράτηση

ΣΤΗ ΦΟΡΤΙΣΗ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ

τα πρωτόνια παραμένουν παγιδευμένα στα άτομα

Μεταφορά ηλεκτρονίων με τριβή

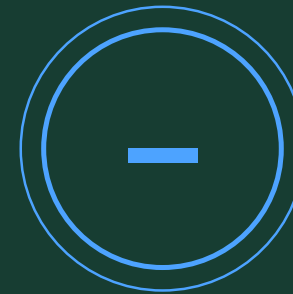
Όταν ηλεκτρόνια μεταφέρονται από τη γούνα στη ράβδο, η ράβδος αποκτά πλεόνασμα ηλεκτρονίων και φορτίζεται αρνητικά. Αν η ράβδος αποκτήσει φορτίο $q = -20 \text{ nC}$, η γούνα χάνει αντίστοιχο φορτίο και φορτίζεται θετικά.

ΓΟΥΝΑ

+20 nC

χάνει ηλεκτρόνια

ΡΑΒΔΟΣ

-20 nC

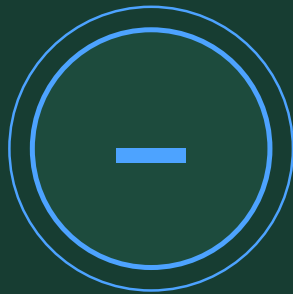
κερδίζει ηλεκτρόνια

ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΩΝ → ΠΡΟΣ ΤΗ ΡΑΒΔΟ

το φορτίο δεν δημιουργείται ούτε χάνεται, απλώς μεταφέρεται

Το φορτίο δεν χάνεται

Τα ηλεκτρόνια ούτε δημιουργούνται ούτε καταστρέφονται· απλώς μεταφέρονται από το ένα σώμα στο άλλο. Έτσι το ολικό ηλεκτρικό φορτίο παραμένει σταθερό.

ΠΑΙΡΝΕΙ e^-

φορτίζεται αρνητικά

κερδίζει ηλεκτρόνια

ΔΙΝΕΙ e^-

φορτίζεται θετικά

χάνει ηλεκτρόνια

ΑΡΧΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ

ό,τι χάνει το ένα σώμα, το κερδίζει το άλλο

Το φορτίο έρχεται σε «πακέτα»

Κάθε φορτισμένο σώμα έχει φορτίο ακέραιο πολλαπλάσιο του στοιχειώδους φορτίου e . Το ηλεκτρικό φορτίο εμφανίζεται σε μικρά «πακέτα», τα κβάντα φορτίου.

$$q = 1 \cdot e$$

ένα πακέτο φορτίου

$$1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$$

$$q = 2 \cdot e$$

δύο πακέτα φορτίου

$$3,2 \times 10^{-19} \text{ C}$$

$$q = 3 \cdot e$$

τρία πακέτα φορτίου

$$4,8 \times 10^{-19} \text{ C}$$

ΚΒΑΝΤΩΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ

$$q = N \cdot e, \text{ με } N \text{ ακέραιο}$$

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟ

όχι μισό ή 1,5 πακέτο φορτίου

Δύο βασικές ιδιότητες της ύλης

Η μάζα είναι μέτρο της αδράνειας και συνδέεται με τις βαρυτικές δυνάμεις. Το ηλεκτρικό φορτίο συνδέεται με τις ηλεκτρικές δυνάμεις: όπως η Γη και ο Ήλιος αλληλεπιδρούν βαρυτικά, έτσι ο πυρήνας με τα ηλεκτρόνια αλληλεπιδρούν ηλεκτρικά.

ΜΑΖΑ

Γη – Ήλιος

βαρυτικές δυνάμεις

ΦΟΡΤΙΟ

πυρήνας – ηλεκτρόνια

ηλεκτρικές δυνάμεις

ΔΥΟ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ · ΔΥΟ ΕΙΔΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

η αναλογία με το πλανητικό σύστημα είναι απλοποιημένη

Ερώτηση 1

ΔΟΚΙΜΗ ΜΕ ΗΛΕΚΤΡΟΣΚΟΠΙΟ

Γυάλινη ράβδος τριμμένη με μετάξι → φορτίζεται θετικά. Φορτίζουμε το ηλεκτροσκόπιο με αυτήν και πλησιάζουμε το άγνωστο σώμα. Το αποτέλεσμα μας δείχνει το είδος του φορτίου του:

ΑΠΩΘΗΣΗ

Το σώμα είναι ΘΕΤΙΚΑ φορτισμένο

ΕΛΞΗ

Το σώμα είναι ΑΡΝΗΤΙΚΑ φορτισμένο ή ουδέτερο

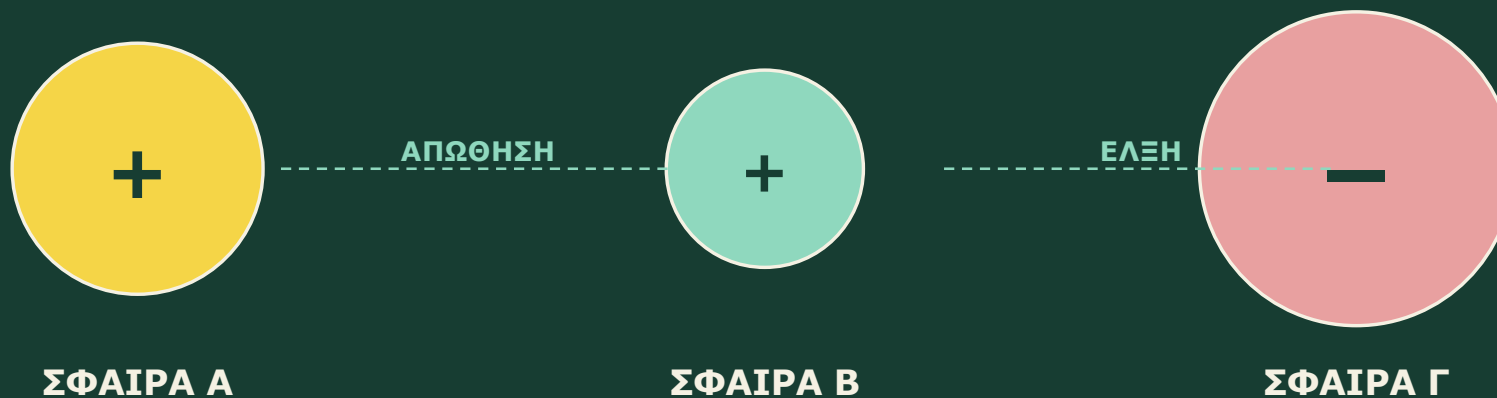
ΟΜΩΝΥΜΑ ΦΟΡΤΙΑ → ΑΠΩΘΗΣΗ · ΕΤΕΡΩΝΥΜΑ ΦΟΡΤΙΑ → ΕΛΞΗ

Μόνο η απώθηση είναι βέβαιο κριτήριο: ένα ουδέτερο σώμα επίσης έλκεται.

Ερώτηση 2

ΤΡΕΙΣ ΦΟΡΤΙΣΜΕΝΕΣ ΣΦΑΙΡΕΣ

Οι σφαίρες Α, Β, Γ είναι φορτισμένες. Η Α έλκει τη Γ, ενώ η Β απωθεί την Α.
Αν η Γ είναι αρνητικά φορτισμένη, ποιο είναι το είδος φορτίου των Α και Β;

Α: ΘΕΤΙΚΗ · Β: ΘΕΤΙΚΗ · Γ: ΑΡΝΗΤΙΚΗ

Α έλκει Γ → ανόμοια φορτία, άρα Α θετική. Β απωθεί Α → ομώνυμα φορτία, άρα Β θετική.

Ερώτηση 3

ΠΛΑΣΤΙΚΗ Ή ΜΕΤΑΛΛΙΚΗ ΤΣΟΥΛΗΘΡΑ;

Ξηρή μέρα στη Σύρο: όταν η Ειριάννα κάνει τσουλήθρα στην πλαστική, τα μαλλιά της σηκώνονται όρθια.
Θα συμβεί το ίδιο και στη μεταλλική τσουλήθρα;

ΠΛΑΣΤΙΚΗ

ΝΑΙ ⚡

Μονωτής: το φορτίο από την τριβή μένει πάνω της και τα ομώνυμα μαλλιά απωθούνται.

ΜΕΤΑΛΛΙΚΗ

ΟΧΙ

Αγωγός γειωμένος: το φορτίο διαρρέει στο έδαφος, οπότε δεν συσσωρεύεται.

ΜΟΝΩΤΗΣ → ΤΟ ΦΟΡΤΙΟ ΜΕΝΕΙ · ΑΓΩΓΟΣ → ΤΟ ΦΟΡΤΙΟ ΦΕΥΓΕΙ

Η χαμηλή υγρασία βοηθά: ο ξηρός αέρας δεν απομακρύνει το φορτίο, γι' αυτό το φαινόμενο είναι εντονότερο.

Ερώτηση 4

ΤΟ ΜΠΑΛΟΝΙ ΠΟΥ ΜΕΝΕΙ ΣΤΗΝ ΟΡΟΦΗ

Η νηπιαγωγός τρίβει το μπαλόνι στη μάλλινη μπλούζα της και εκείνο «κολλάει» στην οροφή.
Ποια δύναμη υπερνικά τη βαρύτητα και πώς σχετίζεται με τα μαλλιά στην τσουλήθρα;

ΜΠΑΛΟΝΙ ↔ ΟΡΟΦΗ

ΕΛΞΗ

Το φορτισμένο μπαλόνι πολώνει την οροφή:
η ηλεκτρική έλξη υπερνικά το βάρος του.

ΜΑΛΛΙΑ ↔ ΜΑΛΛΙΑ

ΑΠΩΘΗΣΗ

Οι τρίχες παίρνουν ομώνυμο φορτίο
και απωθούνται, σηκώνονται όρθιες.

ΙΔΙΑ ΔΥΝΑΜΗ: Η ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΣΗ ΜΕ ΤΡΙΒΗ

Άλλοτε εμφανίζεται ως έλξη (ανόμοια φορτία) και άλλοτε ως άπωση (ομώνυμα φορτία).

Ερώτηση 5

ΑΤΜΗΤΟ ΑΤΟΜΟ Ή ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΟΜΗ;

Το άτομο είναι άτμητο, όπως πίστευε ο Δημόκριτος, ή έχει εσωτερική δομή;

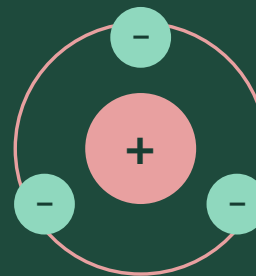

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

≈ 460–370 π.Χ., Άβδηρα

«άτομο» = αυτό που δεν τέμνεται

Η ύλη αποτελείται από ελάχιστα,
αδιαίρετα σωματίδια σε συνεχή κίνηση.

ΣΗΜΕΡΑ

πυρήνας: πρωτόνια + νετρόνια
γύρω του: ηλεκτρόνια

Το άτομο ΕΧΕΙ εσωτερική δομή και
διασπάται σε μικρότερα σωματίδια.

Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΜΕΙΝΕ · Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΟΧΙ

Ο Δημόκριτος έδωσε τη σωστή ιδέα των δομικών λίθων· τα πειράματα έδειξαν ότι το άτομο έχει μέρη.

Ερώτηση 6

ΕΧΟΥΝ ΔΟΜΗ ΤΑ ΥΠΟΑΤΟΜΙΚΑ ΣΩΜΑΤΙΔΙΑ;

Πρωτόνια και νετρόνια δεν είναι τα τελευταία «τούβλα»: αποτελούνται από κουάρκ.

ΠΡΩΤΟΝΙΟ

2 πάνω + 1 κάτω κουάρκ
συνολικό φορτίο $+1e$

ΝΕΤΡΟΝΙΟ

1 πάνω + 2 κάτω κουάρκ
συνολικό φορτίο 0

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΟ

θεμελιώδες σωματίδιο
δεν έχει γνωστή δομή

ΤΑ ΚΟΥΑΡΚ ΚΑΙ ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ

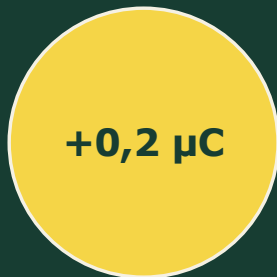
Ναι: πρωτόνια και νετρόνια έχουν δομή. Το ηλεκτρόνιο, απ' όσο γνωρίζουμε, όχι.

Άσκηση 1

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ

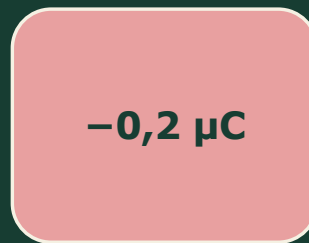
Τρία διαφορετικά σώματα, το καθένα με δικό του φορτίο:

$q_1 = +2 \cdot 10^{-7} \text{ C}$ · $q_2 = -0,2 \mu\text{C}$ · $q_3 = +2 \cdot 10^3 \text{ nC}$. Να βρεθεί το συνολικό φορτίο.

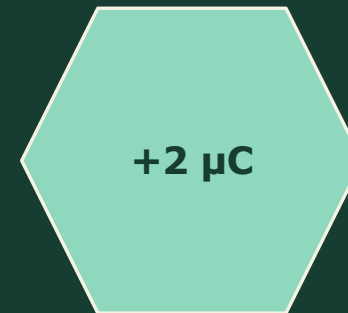
$$q_1 = +2 \cdot 10^{-7} \text{ C}$$

+

$$q_2 = -0,2 \mu\text{C}$$

+

$$q_3 = +2 \cdot 10^3 \text{ nC}$$

$$q(\text{ολ}) = +0,2 \mu\text{C} - 0,2 \mu\text{C} + 2 \mu\text{C} = +2 \mu\text{C} = +2 \cdot 10^{-6} \text{ C}$$

Μετατρέπουμε πρώτα όλα τα φορτία στην ίδια μονάδα και μετά τα προσθέτουμε αλγεβρικά.

Άσκηση 2

ΠΟΣΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΟΡΤΙΟ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΟΥ;

Γυάλινη σφαίρα τριμμένη με μεταξωτό ύφασμα απέκτησε φορτίο $q_1 = +32 \cdot 10^{-8} \mu\text{C}$.

Το ύφασμα πήρε 2 εκατομμύρια ηλεκτρόνια από τη σφαίρα. Να υπολογιστεί το φορτίο του ηλεκτρονίου.

ΤΟ ΦΟΡΤΙΟ ΤΗΣ ΣΦΑΙΡΑΣ

$$q_1 = +32 \cdot 10^{-8} \mu\text{C} = 3,2 \cdot 10^{-13} \text{ C}$$

ΟΣΑ ΕΦΥΓΑΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΦΑΣΜΑ

$$N = 2 \cdot 10^6 \text{ ηλεκτρόνια}$$

ΦΟΡΤΙΟ ΑΝΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΟ

$$e = q_1 / N = 3,2 \cdot 10^{-13} / 2 \cdot 10^6$$

$$q_e = -1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$

Το μέτρο είναι $1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$. το πρόσημο είναι αρνητικό, γιατί το ηλεκτρόνιο έχει αρνητικό φορτίο.

Άσκηση 3

ΦΟΡΤΙΟ ΥΦΑΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΩΝ

Πλαστική σφαίρα τριμμένη με μάλλινο ύφασμα απέκτησε φορτίο $q_1 = -6,4 \cdot 10^{-17} \text{ C}$.

α. Ποιο είναι το φορτίο του υφάσματος; β. Πόσα ηλεκτρόνια μετακινήθηκαν προς τη σφαίρα;

ΑΡΧΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ

$$\alpha. q_2 = +6,4 \cdot 10^{-17} \text{ C}$$

ΣΧΕΣΗ ΚΒΑΝΤΩΣΗΣ

$$q = N \cdot q_e \rightarrow N = q / q_e$$

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

$$\beta. N = 6,4 \cdot 10^{-17} / 1,6 \cdot 10^{-19} = 400$$

$$q(\text{υφάσματος}) = +6,4 \cdot 10^{-17} \text{ C} \quad \cdot \quad N = 400 \text{ ηλεκτρόνια}$$

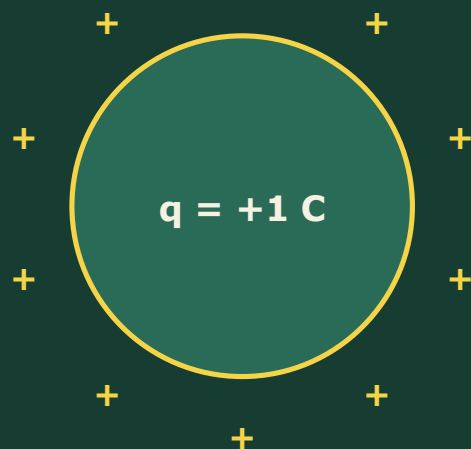
Το ύφασμα έχασε όσα ηλεκτρόνια κέρδισε η σφαίρα: ίσο φορτίο, αντίθετο πρόσημο.

Άσκηση 4

ΠΟΣΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ ΛΕΙΠΟΥΝ;

Πόσο έλλειμμα ηλεκτρονίων έχει ένα σώμα με φορτίο $q = +1 \text{ C}$;

Δίνεται το στοιχειώδες ηλεκτρικό φορτίο $|q_e| = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$.

ΣΧΕΣΗ ΚΒΑΝΤΩΣΗΣ

$$q = N \cdot |q_e| \rightarrow N = q / |q_e|$$

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

$$N = 1 / 1,6 \cdot 10^{-19}$$

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

$$N = 6,25 \cdot 10^{18} \text{ ηλεκτρόνια}$$

$$N = 6,25 \cdot 10^{18} \text{ ηλεκτρόνια}$$

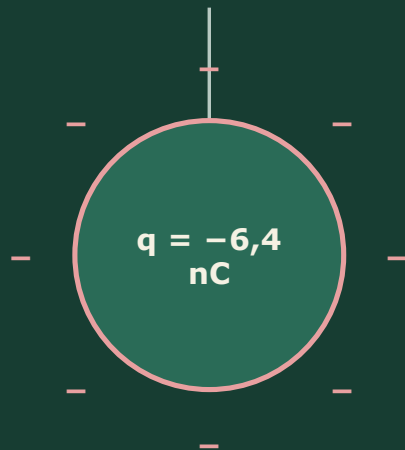
Το 1 C είναι τεράστιο φορτίο: αντιστοιχεί σε πάνω από 6 δισεκατομμύρια δισεκατομμύρια ηλεκτρόνια.

Άσκηση 5

ΠΟΣΑ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ;

Μεταλλική σφαίρα κρέμεται από σχοινί και πρέπει να αποκτήσει φορτίο $q = -6,4 \text{ nC}$.

α. αν αρχικά ήταν ουδέτερη · β. αν αρχικά είχε $q_1 = -4,8 \text{ nC}$ · $|q_e| = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$

ΣΧΕΣΗ

$$N = \Delta q / |q_e|$$

α. ΑΡΧΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΗ

$$N = 6,4 \cdot 10^{-9} / 1,6 \cdot 10^{-19} = 4 \cdot 10^{10}$$

β. ΑΡΧΙΚΑ $-4,8 \text{ nC}$

$$\Delta q = 1,6 \text{ nC} \rightarrow N = 1 \cdot 10^{10}$$

α. $N = 4 \cdot 10^{10}$ ηλεκτρόνια · β. $N = 1 \cdot 10^{10}$ ηλεκτρόνια

Μετράμε πάντα τη ΜΕΤΑΒΟΛΗ του φορτίου Δq , όχι το τελικό φορτίο.